

İnsan, yaratılanların en şerefliisidir. Yüce Yaratıcı, onu en mükemmel ve en donanımlı bir biçimde yaratmış, onu kendi elleriyle şekillendirmiş ve ona kendi ruhundan üflemiştir. İnsan bu mükemmelliğini ve şerefini, Yüce Allah'ı tanıdıkça, O'na bağlı oldukça, O'nunla oldukça koruyacaktır. İşte Kur'ân'ın pek çok ayetinde ısrarla üzerinde durduğu zikir, Yüce Allah'ı tanıma, O'nu anma, O'nunla olma, O'nu hesaba katarak yaşama sanatıdır. Zikir, Yüce Allah'a yakın olma, kendini O'na adama coşkusu içerisinde olan peygambelerin ve seçkinlerin yoludur.

Zikir, bir şeyi lisan ile ve gönül diliyle anmak, hatırlamak, anmak; zihinde ve gönülde onu hazır edip Onu dille dış dünyaya duyurmaktır. Bir şeyi hatırlamak, ya onu unuttuktan sonra olur, ya da unutmadiğı halde sürekli onu hatırdada tutmak ve tekrarlamakla olur. Gerçek anlamda Allah'ı zikir, dil, kalp ve bedenle olur. Şöyle ki: Dil en güzel isim ve sıfatlarıyla O'nu anmalı, O'nu yüceltmeli, O'nun kelamını okumalı ve O'na yalvarıp yakarmalıdır. Kalp, Yüce Allah'ın varlığı ile ilgili tüm şüphelerden arınarak O'nu yüceltmeli, O'nun nimetlerini ve hikmetlerini düşünmeli, O'nun sevgisiyle dolmalı, O'nun rahmetini umup azabından korkmalıdır. Beden de tüm organlarıyla O'nun ölçülerine göre hareket etmeli, O'nun emirlerini yapıp yasaklarından kaçmalıdır.[1] Bunlardan biri eksik olursa, zikir de eksik olur. Kamil anlamda zikir, dil, gönül ve beden işbirliği ile yapılan zikirdir.

Zikir, Biz Allah'a aidiz ve sadece O'na döneceğiz[2] bilincinde olanların yoludur.

Zikir, Kaçış nereye[3] demeden önce, Allah'a kaçmayı[4] becerebilenlerin mesleğidir.

Zikir, hepiniz içtenlikle Allah'a dönünüz[5] emrini yerine getirerek, gönül alıcılarını Yüce Allah'a çevirme ve hep O'nunla bağlantılı olma demektir.

Zikir, Rabbin mağfiretine, genişliği yer ve gökler kadar olan cennete koşma[6] eylemidir.

Zikir, Rabbinden kelimeleri/buyrukları/yakarış cümlelerini alıp[7] tevbeye sığınma ve diyerek "Rabbimiz! Biz kendimize yazık ettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka zarar edenlerden oluruz!"[8] her şeyiyle O'na teslim olma girişimidir.

Zikir, Ben Rabbime gidiyorum, O'na göçüyorum[9] diyen İbrahim'in yoluna revân olmaktır.

Zikir Eyyub gibi apansız hastalıklara düşüp "Rabbim bana hastalık dokundu, sen se merhametlilerin en merhametlisisin!"[10] diye yakarmaktır.

Zikir, en zor zamanlarda bile Yakub gibi "Ben gam ve kederimi sadece Allah'a arz ediyorum.."[11]diyebilmektir.

Zikir, balığın karnındaki Yunus gibi, Sen den başka hiçbir ilah yoktur Allahım! Seni tesbih ederim. Gerçekten ben zalimlerden oldum."[12] diye inlemektir.

Zikir, Musa gibi, Ya Rab göster cemalini de seni doya doya seyredeyim[13], diyerek Cemalullahı görme coşkusu içerisinde olmaktadır.

Zikir, Musa olup O'nun huzuruna kabul edilip O'nunla konuşma[14] makamıdır.

Zikir, "Bana Allah yeter, O'ndan başka hiçbir ilah yok. Ben yalnızca O'na güvenip dayandım. O, büyük arşın sahibidir."[15] Şuurunu hiç yitirmemektir.

Zikir, gönül huzuru ve dinginliği içerisinde, ey mutmain nefis, Rabbin senden ve sen Rabbinden razı olmuş olarak Rabbine dön ve cennetime gir[16], çağrısını duyup ona gönülden icabet etmek ve O'nunla iyi olmaktır.

Zikir, hiç kimsenin olmadığını sandığımı yerde dahi O'nun var olduğunun ve bizi görüp gözetlediğinin şuurunda O'ndan sakınmaktır.

Zikir, bunların hepsi olma; yahut kapasitesi nispetinde bunlardar nasipdar olma çabasıdır.

Kısaca zikir, gönül adamlarının meşrebidir, mesleğidir, meziyyetidir, özellik ve güzelliğidir. Gönül adamları ise, her şeyleriyle O'nun olanlar, O'nunla olanlar ve O'nun aşkıyla dolanlardır. Benim namazım, ibadetlerim, hayatım ve ölümüm alemlerin Rabbi Allah içindir[17] deyip O'na adananlardır. Onu seven, O'nun sevdiklerini sevip onlara dost olan ve onların hizmetinde olmayı en şerefli görev sayanlardır. Onlar, hayatı dolu dolu yaşayanlar ve yetiştirdikleri güzel insanlarla, hayatlarında kendilerini çoğaltanlardır.

ASLINDA HER ŞEY ALLAH DER

Alemlerin Rabbi olan Yüce Allah, kudretini göstermek için evreni sayısız alemlerle doldurmuştur. Bu alemlerden bir kısmını biz bilsek bile, bilemediğimiz nice alem vardır. Bildiğimiz bir şey daha vardır ki, o alemlerin hepsi Yaratanına boyun eğer, onların hepsi O'nun dilemesiyle olmuşlar ve yine O'nun dilediği yerde ve dilediği süre içerisinde, O'nun izni ile varlıklarını sürdürebilirler. O'nun bilgisi dışında evrende bir yaprak bile düşmez. Her şey O'nun bilgisi, O'nun izin ve onayı ile olur. "Gaybın anahtarları O'nun katındadır, onları ancak O bilir. Karada ve denizde olanı bilir. Düşen yaprağı, yerin karanlıklarında olan taneyi, yaşı kuruyu ki apaçık Kitaptadır ancak O bilir."[18]

Canlı cansız, evrende olan tüm her şey Allah der, O'na boyun eğer ve O'na teslim olurlar. Onların hepsi Allah der, ama bilinçli ama bilinçsiz; ama isteyerek ama istemeyerek. Tüm her şey O'na delalet eder, varlığıyla O'nun varlığını ikrar eder. Her şeyin dili vardır. Her şey O'nundur, O'na muhtaçtır.

Gökler ve Yer Allah Der!

Gökler ve yer. Allah'ın en büyük ayetlerinden ikisi. Sayısız nimet ve ayetlerle dolu iki ayet kümesi. Her biri için Alemlerin Rabbi tarafından belirli ölçüler konulmuş ve her biri o ölçülere göre misyonlarını yerine getirirler."Güneş ve ayın hareketleri bir hesaba göredir. Bitkiler ve ağaçlar O'nun buyruğuna boyun eğerler. O, göğü yükseltmiştir; dengeyi / ölçüyü koymuştur. Artık ölçüde tecavüz etmeyin."[19]

Alah'ın dininden başka bir din mi arzu ediyorlar? Oysa göklerde ve yerde kim varsa, ister (tav'an) istemez (kerhen) O'na teslim olmuştur, O'na döneceklerdir."[20]

"Yerde ve göklerdeki kimseler de, gölgeleri de, sabah akşam, ister (tav'an) istemez (kerhen) Allah'a secde ederler. "[21]

"Sonra, duman halinde bulunan göğe yöneldi, ona ve yeryüzüne: "İsteyerek (tav'an) veya istemiyerek (kerhen) buyruğuma gelin" dedi. İkisi de : 'İsteyerek geldik' dediler."[22]

"Yedi gök, yer ve bunlarda bulunanlar O'nu tesbih eder; O'nu hamd ile tesbih etmeyen hiç bir şey yoktur; fakat siz onların tesbihlerini anlamazsınız. Doğrusu O Halim olandır, bağışlayandır."[23]

"O'nu, gök gürlemesi hamd ile, melekler de korkularından tesbih ederler."[24]

"Göklerde ve yerde olanlar Allah'ı tesbih ederler. O güçlüdür, Hakim'dir."[25]

Göklerde olanlar da yerde olanlar da Allah'ı tesbih ederler. O güçlüdür, Hakim'dir."[26]

"Göklerde olanlar da yerde olanlar da Allah'ı tesbih ederler. O, güçlüdür, Hakim'dir."[27]

Ayetlerde göklerde ve yerde olan tüm her şeyin Allah'ı tesbih ettiği anlatılırken hem mazî forum 'Sebbeha' (tesbih etti), hem de muzari forum 'Yüsebbihu' (tesbih eder) kullanılmıştır. Bu farklı anlatımlar göklerde ve yerde olan tüm her şeyin her zaman, her yerde ve her hareketlerinde devamlı olarak Yüce Allah'ı tesbih ettiklerini vurgulamaktadır. Yani onlar geçmişte de O'nu tesbih ederler, haldede. Onların tesbihi, geçici ve kesintili değildir.

Aslında gökler ve yerde olanların Allah'ı tesbih ettikleri anlatılırken, evrendeki en şerefli varlık olan insanın Allah'ı tesbih etmesi teşvik ve tahrik edilmektedir. Ey insan, yerler gökler Allah'ı tesbih ederken, en değerli varlık olarak senin O'nu tesbih etmemen, O'nu tanımaman sana yakışır mı? Sen, O'nu tesbih etmeye, O'nu tanımaya ve O'na göre yaşamaya tüm her şeyden daha layıksın! İşte, tüm her şeyin Allah'ı tesbih etmesinin sıkça anlatılmasının temel esprisi budur.

Cisimler, Bitkiler ve Hayvanlar Allah Der!

"Göklerde ve yerde olan kimselerin, sıra sıra uçan kuşların Allah'ı tesbih ettiğini görmez misin? Her biri kendi niyaz ve tesbihini bilir. Allah, onların yaptıklarını bilendir."[28]

"Davud ile beraber tesbih etsinler diye dağları ve kuşları buyruk altına aldık."[29]

"Doğrusu Biz, akşam sabah onunla beraber tesbih eden dağları, kuşları da toplu halde onun buyruğu altına vermiştik. Her biri ona yönelmekteydi."[30]

"Sonra kalpleriniz yine katılaştı, taş gibi, hatta daha da katı oldu. Nitekim taşlar arasında kendisinden ırmaklar fışkıran vardır; yarılıp su çıkan vardır; Allah korkusundan yuvarlananlar vardır. Allah yaptıklarınızı bilmez değildir."[31]

"Eğer Biz Kuran'ı bir dağa indirmiş olsaydık, sen, onun, Allah korkusuyla baş eğerek parça parça olduğunu görürdün. Bu misalleri, insanlar düşünsünler diye veriyoruz."[32]

İnsanın 'cansız, şuursuz' dediği şeyler bile Allah'ı tesbih eder, O'nu tanır, O'nun ölçülerine göre görevlerini yerine getirirken; tüm her şey emrine verilmiş insana Allah'ı unutması, o'na karşı durması yakışır mı hiç?

Gölgeler Allah Der!

"Allah'ın yarattığı şeylerin, gölgeleri sağa sola vurarak, Allah'a boyun eğerek secde etmekte olduklarını görmüyorlar mı? Göklerde ve yerde bulunan her canlı ve melekler, büyüklük taslamaksızın Allah'a secde ederler. Fevklerinde olan Rablerinden korkarlar ve emrolundukları şeyleri yaparlar."[33]

Tüm her şeyin Allah'ı anması ve O'nu tesbih etmesi, hakiki manasına da olabilir, mecazi manada da olabilir. Hakiki manada olursa, her şeyin kendine has bir dili vardır ve onunla Allah'ı tesbih eder. Bunun için kapının gıcırtısı, göğün gürültüsü bile Allah'ı tesbihtir. Mecazi manada olursa, her şeyin kendine has özellik ve güzelliği ile yaratılmış olması Yüce Yaratıcının varlığına ve erişilmez kudretine işaret etmesi O'nu tesbih etmesi demektir. Yine her şeyin, kendisi hakkında belirlenen ve 'sünnetullah' (Allah'ın değişmez yasası) denilen ölçülere uyması da Allah'ı tesbihtir. Arının yaratılış gayesine uygun olarak bal yapması, ipek böceğinin ipek kozasını doldurması, ineğin süt vermesi, gökyüzünün yağmur yağdırması, rüzgarın esmesi, bitkilerin filizlenip yeşermesi ve meyve vermesi vb. şeyler hep bu cümledendir.

Kısaca evrende bulunan tüm her şey, çalışma düzenleriyle, kendileri hakkında belirlenen kurallar doğrultusunda görevlerini yerine getirmekle Allah'ı tesbih etmektedirler. Her şey kendisini Yaratan Yüce Allah'ı, her türlü kusur, zaaf ve noksanlıklardan uzak olduğunu hem Lisan-ı halleriyle, hem de Lisan-ı kâlleriyle açıkça ilan etmektedir.[34]

Şeytan da Allah Der!

"Rabbim! Beni hiç olmazsa, tekrar dirilecekleri güne kadar ertele" dedi. Allah: "Sen, bilinen gün gelene kadar bırakılanlardansın" dedi. 'Rabbim! Beni saptırdığın için, and olsun ki yeryüzünde fenalıkları onlara güzel göstereceğim; halis kıldığın kulların bir yana, onların hepsini saptıracağım' dedi."[35]

"Şeytan onlara işlediklerini güzel gösterdi ve 'Bugün insanlardan sizi yenecek kimse yoktur; doğrusu ben de size yardımcıyım' dedi. İki ordu karşılaşıncı da, geri dönüp, 'Benim sizinle ilgim yok; doğrusu sizin görmediğinizi ben görüyorum ve şüphesiz Allah'tan korkuyorum, Allah'ın azabı şiddetlidir' dedi."[36]

"İkiyüzlülerin durumu insana: 'İnkâr et!' deyip, insan da inkâr edince: 'Doğrusu ben senden uzağım; alemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım' diyen şeytanın durumu gibidir. İkisinin sonucu da, içinde temelli kalacakları ateş olacaktır. Zalimlerin cezası budur."[37]

Evet darda ve zorda kaldığı zaman şeytan da Yüce Allah'ın sonsuz büyüklüğünü, istemeyerek de olsa teslim etmek zorunda kalır. Ama önemli olan can ü gönülden isteyerek, hem darlıkta

hem zorlukta Yüce Allah'ı tanımak, O'na boyun eğmek ve O'nun emirlerini yerine getirmektir. O'na karşı yanlış yapınca O'ndan af dilemesini bilmektir.

Firavun da Allah Der!

Bir zamanlar "Ey ileri gelenler! Sizin benden başka bir tanrınız olduğunu bilmiyorum." [38] ve "Sizin en yüce rabbiniz benim" [39] diyen Firavn da sonunda Allah demiştir. "Firavun boğulacağı anda: "İsrailoğullarının inandığından başka tanrı olmadığına inandım, artık ben O'na teslim olanlardanım" dedi. O'na: "Şimdi mi inandın? Daha önce baş kaldırmış ve bozgunculuk etmiştin.." [40] Ve Firavn'un son anda iman etmesi, boğulacağına anlayınca Allah demesi ona fayda vermemiştir. Demekki, sıkışınca Allah demenin bir faydası olmuyor. Çünkü o an, insanın başka diyecek bir şeyi kalmıyor. Zorunlu olarak Allah diyor. Hür iradesi dışında Allah demesi de ona bir yarar sağlamıyor. Bu yüzden hadiste "Allah can boğaza gelmeden kulunun yapacağı tevbeyi kabul eder" [41] buyurulmuştur.

Darda zorda Kalan Herkes Allah Der!

"İnsana bir darlık gelince, yan yatarken, oturur veya ayakta iken bize yalvarıp yakarır; biz

darlığını giderince, başına gelen darlıktan ötürü bize hiç yalvarmamışa döner. İşlerinde tutumsuz olanlara, yaptıkları böylece güzel görünür."[42]

"İnsanlar bir darlığa uğrayınca Rablerine dönerek O'na yalvarırlar, sonra Allah katından onlara bir rahmet tattırınca içlerinden bir takımı kendilerine verdiklerimize nankörlük ederek Rablerine eş koşarlar. Safa sürün bakalım, yakında göreceksiniz."[43]

"İnsanın başına bir sıkıntı gelince Rabbine yönelerek O'na yalvarır. Sonra Allah, katından bir nimet verince önceden kime yalvarmış olduğunu unutturur; Allah'ın yolundan saptırmak için O'na eşler koşar. De ki: 'İnkârınla az bir müddet zevklen, şüphesiz sen cehennemliksin'."[44]

"İnsanın başına bir sıkıntı gelince Bize yalvarır. Sonra katımızdan ona bir nimet verdiğimiz zaman: 'Bu bana bilgimden dolayı verilmiştir' der. Hayır; o bir imtihandır, fakat çokları bilmezler."[45]

"Göklerde ve yerde olan O'nundur. Kulluk da daima O'nadır. Allah'tan başkasından mı sakınıyorsunuz? Size gelen her nimet Allah'tandır. Sonra, bir sıkıntıya uğradığınızda yalnız O'na sığınırınız. Sıkıntılarınızı giderince de, içinizden bazıları kendilerine verdiğimiz nankörlük

ederek Rablerine eş koşarlar. Geçinin bakalım, yakında öğreneceksiniz."[46]

"Denizde bir sıkıntıya düştüğünüz zaman, Allah'tan başka yalvardıklarınız kaybolup gider, fakat O sizi karaya çıkararak kurtarınca yüz çevirirsiniz. Zaten insan pek nankördür. Onun karada da, sizi yere batırmasından veya başınıza taş yağdırmasından güvende misiniz? Sonra kendinize bir koruyucu da bulamazsınız. Yoksa sizi tekrar denize döndürüp, üzerinize ortalığı yıkan bir fırtına gönderip, inkarlarınızdan ötürü sizi suda boğmasından güvende misiniz? O zaman bize soru soracak bir yardımcı da bulamazsınız."[47]

Mümin-Müslüman da Allah Der!

Gerçek inanan kişilerin Allah demesi, O'nu anması ve O'nu tesbih etmesi bu yukarıda sayılanları gibi değildir. Bir kere onlar isteyerek ve bilinçli olarak Allah derler. Özleriyle, sözleriyle ve davranışlarıyla derler. Sadece zorda kalınca, debremde, afette değil sürekli Allah derler. Onlar bollukta darlıkta, her zaman kesintisiz O'nun kulu olduklarının bilincinde O'nunla irtibatlı yaşarlar. O'nun her yerde hazır ve nazır olduğunu unutmazlar. Dilleriyle bol bol O'nu anarlar. Ve O'na göre yaşarlar. Davranışlarını O'nun ölçülerine göre ayarlarlar. Ufak tefek kusurları için ise sürekli O'nun affına sığınır, bağışlanma ve yarlıganma dilerler. Gördükleri tüm her şeyin Allah dediğinin, O'nun emirlerine boyun eğdiğinin bilincinde; insan olarak kendilerinin her şeyden daha çok Allah demeye ve Allah'a göre yaşamaya layık olduğunu düşünürler.

"Onlar ki, 'Rabbimiz! Biz şüphesiz inandık, bunun için günahlarımızı bize bağışla ve bizi ateşin

azabından koru' diyen, sabreden, doğru olan, gönülden kulluk eden, hayra sarf eden ve seher vakitlerinde bağışlanma dileyenlerdir."[48]

"Lakin iyi olanlar.. zorda, darda ve savaş alanında sabredenlerdir. İşte onlar doğru olanlardır ve sakınanlar ancak onlardır."[49]

"Rabbimiz'in mağfiretine, ve Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için hazırlanmış eni gökler ve yer kadar olan cennete koşuşun. Onlar bollukta ve darlıkta sarf ederler, öfkelerini yenerler, insanların kusurlarını affederler. Allah iyilik yapanları sever. Onlar fena bir şey yaptıklarında veya kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı anarlar, günahlarının bağışlanmasını dilerler. Günahları Allah'tan başka bağışlayan kim vardır? Onlar, yaptıklarında bile bile diremezler. Onların hareketlerinin karşılığı Rablerinden bağışlanma ve zemininden ırmaklar akan, içinde temelli kalacakları cennetlerdir. İyi davrananların ne güzel ecri vardır!"[50]

O halde ey en şerefli ve en güzel bir biçimde yaratılan insan! Dağlar-taşlar, yerler-gökler, cinler-melekler hep Allah derken, senin O'ndan gafil kalman sana yaraşır mı? Sen, elbette üstün bir varlıksın, senin Yaraticını tanıman, O'nu anman ve O'nun ölçülerine göre yaşamın elbette sana yakışır bir biçimde olmalıdır. Sen gölgeler, bitkiler, hayvanlar gibi bilinçsiz bir biçimde Allah dersin, yahut organizman doğum, büyüme, yaşam ve ölüm gibi konularda Yüce Yaraticının ölçülerine teslim olduğu halde; seni diğer canlılardan ayıran dilin, özün ve davranışların O'nu tanımazsa, O'nu söylemezse, bu senin insanlığına yaraşır mı? Senin Allah deyişin, şeytanların, Firavnlardan ve darda kalanların Allah deyişinden de farklı olmalı. O halde zikrullahla yoğrul ve zikrullahla doğrul ki vuslata eresin, korktuklarından emin ve umduklarına nail olasın.

.....

Kaynaklar

[1] İsfehanî, el-Müfredât, s, 260; Elmalılı, Hak Dini Kur'ân Dili, I, 540-541.[2] 2 Bakara 156. [3] 75 Kıyame 10. [4] 51 Zariyat 50. [5] 39 Zümer 54, 24 Nur 31. [6] 3 Alu Imran 133. [7] 2 Bakara 37. [8] 7 Araf 23. [9] 29 Ankebut 26. [10] 21 Enbiya 83. [11] 12 Yusuf 86. [12] 21 Enbiya 87. [13] 7 Araf 143. [14] 4 Nisa 164. [15] 9 Tevbe 129. [16] 89 Fecr 27-30. [17] 6 Enam 162. [18] 6 Enam 59. [19] 55 Rahman 5-8. [20] 3 Alu Imran 83. [21] 13 Ra'd 15. [22] 41 Fussilet 11. [23] 17 Ssra 44. [24] 13 Ra'd 13. [25] 57 Hadid 1. [26] 59 Ha_r 1.[27] 61 Saf 1. [28] 24 Nur 41. [29] 21 Enbiya 79. [30] 38 Sâd 18-19. [31] 2 Bakara 74. [32] 59 Ha_r 21. [33] 16 Nahl 48-50. [34] Bkz. İbn Manzûr, Lisânü'l-Arab, II, 470-472; İsfehânî, el-Müfredât, s, 324-325; Mevdûdî, Tefhîm, VI, 116. [35] 15 Hıcr 36 Ayrıca bkz. 7 A'raf 14; 38 Sâd 79. [36] 8 Enfal 48. [37] 58 Haşr 16-17. [38] 28 Kasas 38 [39] 79 Naziat 24 [40] 10 Yunus 90-91. [41] Tirmizî, Deavât 98; İbn Mace, Zühd 30; Ahmed, II, 132. [42] 10 Yunus 12. [43] 30 Rum 33. [44] 39 Zümer 8. [45] 39 Zümer 49. [46] 16 Nahl 52-55. [47] 17 İsra 67-69. [48] 3 Alu Imran 16-17 [49] 2 Bakara 177. [50] 3 Alu Imran 133-136.